

<https://doi.org/10.17721/dsphd.2022/57>

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В КОНТЕКСТІ КИТАЄЗОВАНОГО МАРКСИЗМУ

Віталій Туренко к.філос.н., наук.співр. КНУ імені Тараса Шевченка <https://orcid.org/0000-0003-0572-9119>; E-mail: vitali_turenko@ukr.net

KEY ASPECTS OF AESTHETIC RESEARCH IN THE CONTEXT OF CHINESE MARXISM

Vitalii Turenko, PhD, Researcher of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) <https://orcid.org/0000-0003-0572-9119>; E-mail: vitali_turenko@ukr.net

Abstract

The proposed theses reveal that aesthetic Marxism in China had a dual mission – to criticize the internal contradictions of revolutionary hegemony and to offer a constructive vision of culture in a post-revolutionary society. This is the value of Chinese aesthetic Marxism, the implications of which go beyond China proper in the world of global cultural criticism. Moreover, being non-Western, Chinese aesthetic Marxism deliberately questioned the inherent Eurocentrism of Marxism. If this Eurocentrism is to be challenged and problematized, the questions posed by Chinese aesthetic Marxists cannot be ignored.

Key words: *aesthetics, Chinese Marxism, culture.*

Запропоновані тези показують, що естетичний марксизм у Китаї має подвійну місію – критикувати внутрішні суперечності революційної гегемонії та запропонувати конструктивне бачення культури в постреволюційному суспільстві. Ця цінність китайського естетичного марксизму, наслідки якого виходять за межі власне Китаю у світі глобальної культурної критики. Більше того, будучи незахідним, китайський естетичний марксизм свідомо ставив під сумнів притаманний марксизму європоцентризм. Якщо цей європоцентризм потрібно кинути виклик і проблематизувати,

не можна ігнорувати питання, поставлені китайськими естетичними марксистами.

Ключові слова: естетика, китайський марксизм, культура.

Вступ

Щодо естетики в китайському марксизмі, часто можна почути заперечення, що в Китаї ніколи не було галузі знання, яке можна було б порівняти із західною філософською естетикою. З методологічної точки зору такі заперечення можуть мати певну доцільність, але через схожість із художньо-філософськими аспектами західної естетики, китайці, загалом, розуміли й розуміють власну багату традицію поетичних, а не систематичних роздумів. про сутність літератури та мистецтва як «естетики».

Методологія

Методологічною основою в написанні тез виступили компаративний та діалектичний методи. Якщо перший допоміг виявити спільні та відмінні риси європейського та китайського дискурсу стосовно естетичної проблематики, то застосування другого методу розкрило суперечності та протиріччя всередині сучасних напрямків досліджень з естетики у Китаї.

Результати

Перш за все, слід наголосити на тому, що естетика займає особливе місце в Китаї, який бореться із західною думкою:

➤ по-перше, естетика, особливо в її ранній модерній фазі, становила сферу, відносно вільну від політики. З цієї причини він приваблював китайців вільно і без політичних обмежень досліджувати західну думку;

➤ по-друге, філософія мистецтва як невід'ємна частина естетики пропонувала, як уже згадувалося, багато способів зв'язку з власною традицією Китаю.

Це було важливо, оскільки – крім основної течії китайської традиційної соціальної та політичної думки, зокрема конфуціанства – ця частина китайської традиції не була

дискредитована рецепцією західних ідей та радикальним антитрадиціоналізмом періоду четвертого травня. Навпаки, коли китайці на початку ХХ століття почали визначати своє місце по відношенню до Заходу, вони розуміли власну культуру як по суті естетичну. У своїй монументальній історії китайської естетики (Zhongguo meixue shi 中国美学十五讲) Лі Цзехоу і Лю Ганцзі відзначили як останню і найважливішу характеристику традиційної китайської естетики ідею про те, що естетичну свідомість розглядати як найвищу і благородну свідомість (Pohl, 2018: 337).

Зустріч із західною думкою запропонувала китайцям, з одного боку, низку захоплююче нових ідей (наприклад, категорія трагічного чи великої системи Гегеля), а з іншого — пошук знайомих концепцій, які можна було б узгодити з їхньою думкою, власною традицією. Зокрема, Цай Юаньпей (1868-1940), президент Пекінського університету в період четвертого травня, відчув мотивацію до цієї подвійної діяльності. Він сприяв формуванню ідеї згаданого культурно-естетичного саморозуміння китайців. Під час навчання в Німеччині він був знайомий із західною філософією, зокрема з Кантом. Він вважав західну людину значною мірою сформованою релігією, тоді як для Китаю він вважав естетику (поєднання ритуалу, мистецтва та етики) функціональним еквівалентом релігії на Заході.

Тому він вимагав від сучасного Китаю «естетичного виховання замість релігії». Оскільки Китай перебуває у процесі відновлення естетичного виховання в школах, можна помітити, що його ідеї все ще звучать там. Тому в плануванні різних дисциплін в Китаї філософія стоїть на першому рівні, і вона складається з 8 дисциплін другого рівня, а саме: марксистська філософія, китайська філософія, іноземна філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство, і філософія науки і техніки. Взагалі, марксистська філософія є однією з найсильніших дисциплін другого рівня серед усіх філософських дисциплін в китайських коледжах або університетах (Wang & Peters, 2021).

Отже, сучасна китайська естетика становить істотну частину цієї історичної боротьби із західною думкою, хоча водночас вона увібрала в себе елементи західної естетичної думки, а не тільки марксистської думки. Наприклад, у статті «Поширення та вплив німецької естетики в Китаї» Лю Ганцзі показав, що сучасна китайська естетика значною мірою сформувалася завдяки німецькій традиції естетики. Через величезні проблеми

перекладу ця традиція естетики – від німецького ідеалізму до Маркса та Гайдегера – була сприйнята в Китаї достатньо пізно приблизно на 100-150 років. У зв'язку з цим не дивно, що дискурс китайської естетики ХХ століття значною мірою формувався категоріями та проблемами німецької філософії ХVIII-XIX стт. Досить жорстка рецепція марксизму лише посилила цю тенденцію (Pohl, 2018: 338).

Виходячи з цього, культура і культурна революція нерозривно пов'язані з марксистськими проектами критики капіталістичної сучасності та побудови альтернативної сучасності. Естетика і культура були в центрі уваги в китайських марксистських колах. У цьому відношенні різноманітні практики та задуми китайського марксизму подібні до західного марксизму або не менш відмінного різновиду євро-американських марксистських інтелектуальних підприємств. Але, крім часткового розуміння маоїзму, західні марксистські мало знали про те, що робили їхні китайські колеги в іншому контексті. Таким чином, хоча прийнято вважати, що маоїзм змінив уявлення європейців про марксизм, порівнюючи китайський естетичний марксизм і західний марксизм, ми можемо отримати уявлення про історичний розвиток сучасного марксизму. Китайська естетика і західний марксизм створюють теоретичний простір для критичного втручання, зміцнюючи культурну політику. Європейська та північноамериканська культурна політика сприяла формуванню опозиційного бачення, зосередженого переважно на проблемах панування та опору, маніпуляцій та самоврядування, згоди та примусу в сучасному капіталістичному суспільстві. Навпаки, естетичний марксизм в Китаї мав подвійну місію:

- критикувати внутрішні суперечності революційної гегемонії;
- запропонувати конструктивне бачення культури в післяреволюційному суспільстві.

Ця цінність китайського естетичного марксизму, наслідки якого виходять за межі власне Китаю у світі глобальної культурної критики. Більше того, будучи незахідним, китайський естетичний марксизм свідомо ставив під сумнів притаманний марксизму європоцентризм. Якщо цьому європоцентризму потрібно було кинути виклик і проблематизувати, то не можна ігнорувати питання, поставлені китайськими естетичними марксистами. Його оригінальність, а також його історичні та структурні обмеження дозволили китайському естетичному

марксизму зробити вирішальний внесок у боротьбу реального світу (Kang, 2000: X).

Однак слід сказати, що китайський марксизм, представлений не тільки як маоїзм, але й інші марксистські позиції в ньому завжди існували. Тому трагічні наслідки Культурної революції Мао та революційної гегемонії змусили китайських естетичних марксистів вважати привілейовану культуру Мао, по-перше, як зраду марксистського принципу економічної першості, а по-друге, як перешкоду на шляху конструктивних і систематичних соціальних перетворень. Китайський естетичний марксизм, особливо «філософія практичної суб'єктивності» Лі Цзехоу, підтверджує історико-матеріалістичні концепції, а також категорії матеріальної «практики» і «способу виробництва» стосовно мови сучасної науки. Це не означає, що китайські естетичні марксистки дотримувалися західного марксистського порядку денного; китайці свідомо критикували західний марксизм і його маоїстські зв'язки. Примітно, що китайський марксистський досвід у постреволуційному суспільстві та бачення, яке виникло з нього, намалювали іншу когнітивну карту, альтернативну «культурну топологію» для сучасних культурологічних досліджень. Вони пропонують нам гносеологічну альтернативу для розуміння генеалогії критичних концепцій і концептуальних схем, за допомогою яких інтерпретується історія сучасної китайської культури. Естетика та марксизм розглядають ці «топологічні культурні простори» з критичної точки зору, засновані на самих китайських теоріях, а також порівнюють ці теорії із західними марксистськими, щоб їх припущення можна було взаємно оскаржити. Звісно, це лише попередній експеримент, а тому він підлягає самому нещадному вивченню історії (Kang, 2000: XI-XII).

Таким чином, у Китаї культура і культурна революція нерозривно пов'язані з марксистськими проектами критики капіталістичної сучасності та побудови альтернативної сучасності. Естетика і культура також були в центрі уваги в китайських марксистських колах. У цьому відношенні різноманітні практики та задуми китайського марксизму подібні до західного марксизму або не менш відмінного різновиду євро-американських марксистських інтелектуальних концепцій. Естетичний марксизм у Китаї мав подвійну місію – критикувати внутрішні суперечності революційної гегемонії та запропонувати

конструктивне бачення культури в післяреволюційному суспільстві.

Бібліографія:

- Kang, Liu (2000). *Aesthetics and Marxism. Chinese Aesthetic Marxists and Their Western Contemporaries*, Duke University Press
- Pohl, Karl-Heinz. (2018). An Intercultural Perspective on Chinese Aesthetics, *Social Theory and Asian Dialogues*, Springer Singapore; Palgrave Macmillan, pp.329-342.
- Wang, Chengbing & Peters, M. A. (2021): Contemporary Chinese Marxism: disciplines, teaching platforms and status quo of basic academic research, *Educational Philosophy and Theory*, <https://doi.org/10.1080/00131857.2021.1929171>